

LIKALYDANDE ORD - I

Eva Tidner 2007

1. **Ferre** betyder _____ och 'järn' heter _____.
2. **Habere** betyder _____ och 'bo' heter _____. Engelska lånord är från det sistnämnda _____.
3. **Portare** betyder _____. Nämn några lånord som vi har av detta verb med prefix framför! _____ Hur översätts det franska lånordet *portmonnä*? _____. **Portus** betyder _____. Det går igen i bl.a. det engelska ordet för 'flygplats' nämligen _____. Ett land har fått benämningen 'gallernas hamn' dvs. _____. Vad betyder *Puerto Rico*? _____ Vad heter 'port' på latin? _____.
4. *Mental* och *dement* går tillbaka på ett latinskt ord som i nominativ heter _____ och i genitiv _____ och som betyder _____. *Menstruation* är en avledning av ordet för 'månad' som heter _____ och 'bord' heter _____.
5. 'En lycklig katt' heter på latin **fel** _____ **fel** _____ och 'en silvergrå hund' heter **can** _____ **can** _____. 'Kattmat' på engelska heter *cat food* eller _____-*ine food* och hörntand, "hundtand", heter _____ *tooth*.
6. *Domptör* kommer av ordet för 'tämja' som heter _____. Det engelska ordet *domestic* betyder 'inrikes' och det franska *domestique* 'betjänt, hus-' 'Hus' på latin heter _____ och det förnämsta huset i en biskopsstad är _____-kyrkan.
7. 'Fjäder' på latin heter _____ eller _____. Det ena ordet har gett namnet för den gammaldags bläckpennan (inte kulspets!) på romanska språk och är också namnet för fjädrar som damer kunde ha i sina hattar. Det andra är det vi vanligen skriver med. Engelskans *pen* är också en kortform av detta, medan *pencil* kommer av ett latinskt ord för 'svans' nämligen _____. *Pencil* betyder liksom även det svenska *pensel* en liten _____. Substantivet **poena**, som betyder _____ uttalas i senare latin som "pena". Jämför verbet **punire**, engelska *punish* = _____.
8. Med det latinska ordet **sex** menas siffran 'sex' och 'kön' heter **genus** eller _____. varav vi förutom *sex* har lånorden _____ 'könslig' och _____-liv 'könsliv'.
9. **Mures** är pluralis av **mus** som betyder _____. En *muskel* liknades vid en liten **mus**. Germanerna lånade in ord från den romerska byggnadstekniken såsom *tegel*, *port*, *fönster*, *valv*, *vall* och *mur*. Vad betyder **murus**? _____
10. Ordet för 'jord' har gett många lånord i svenskan. Man har orientering ute i _____-ängen och _____-kotta, som är en slags rödaktig lera som folk tillverkade statyer av, betyder _____

'bränd (kokt) jord'. The **ET** monster var en varelse som levde utanför jorden, på latin:

e_____t_____. **Terrere** betyder_____och 'skräck' heter_____.

11. 'Ko' heter_____och ympning med kokoppor för att bli immun mot smittkoppor blev det första_____ -inet. 'Tom' heter_____och tömmer man ett område på folk, då fara hotar, sägs det att man e-_____ -erar.
12. 'Sol' heter_____som vi har i det engelska ordet för 'solsystemet' *the*_____system. Det ställe där man samlas för att inomhus exponera sig för solliknande strålar kallas för_____. Uttrycket *solo* kommer av ordet för 'ensam' som heter_____. _____betyder 'jord, mylla' och lever kvar i romanska språk (spanska: *suelo* = golv) och i engelskans_____. **Solere** betyder bruka, vara van och **sol/lemn** något man brukar fira: fest, högtid el. dyl. därav det engelska_____högtidlig. **solidus** betyder_____och därav lånorden_____. Substantivet **solidus** var också namnet på ett mynt som på svenska blivit_____och lejda krigare som mottog det fick heta_____.
13. 'Vind' heter_____och den öppning där vindarna eller luften passerar kallas_____. *Konvent* är en församling där folk_____samman. 'Komma' på latin heter_____. Tiden för Jesu ankomst vid jul firas i_____. Penninghjälp som kommer som understöd kallas för_____. **Venter** är en kroppsdel som betyder_____. Det lever kvar i de romanska språken och i det engelska lånordet *ventriloquist* =_____.
14. Ett gammalt latinskt namn för 'år' är_____och årsböcker kallas för_____. En tusenårsperiod är ett_____och en tioårsperiod ett_____och de växter som varar genom åren är_____. **Anus** (kort a) betyder 'gumma' och **anus** (långt a) 'ring'. I kroppsliga sammanhang har det senare ordet gett namn åt den speciella ring som sitter runt_____ -öppningen.
15. '**Aurum**' betyder_____och dess kemiska tecken är **AU**. Det engelska ordet *auriferous* betyder_____ -bärande, _____ -haltig, men *auricular* kommer däremot av **auris** som betyder_____och *an aurist* är en läkare som specialiserat sig på_____. En **aura** av något är en_____.
16. I en *ekvation* är båda leden_____. Engelskans *equality* betyder_____och en *ekvilibrist* är en person som förhoppningsvis håller_____ -vikten. **aequus** betyder alltså_____. Vad betyder det engelska *equinox*? *Equestrian* (statue) har att göra med det latinska ordet för_____ som heter **equus**. 'Vatten' heter på latin_____, en_____ är en vattenledning och ett _____ är en slags vattensamling.
17. En *ekvilibrist* är alltså någon som håller jämn_____. **Libra** är namnet på stjärnbilden _____och på engelska finns ordet förkortat till **lb** eller **£** och betyder_____.

'Bok' heter _____ och **librarium** var en samlingslåda för bokrullar. På engelska blev det _____, bibliotek. **Liber** (långt i) betyder _____ och **libertas** betyder _____, på engelska _____.

18. Adjektivet **bellus,-a,-um** betyder _____. Det ingår i ett franskt lånord i engelskan i betydelsen 'försköna' nämligen *em-* _____. Det latinska namnet på blomman tusensköna är _____. Ett helt annat ord är substantivet **bellum** som betyder _____. En person som är stridslysten och upprorisk är en *re-* _____. Stammar som för krig med varandra kallas på engelska för _____-gerent tribes.
19. **Natus** betyder 'född' och flicknamnet **Natalia**, på franska _____ syftar på Jesu _____-dag. Namnet *Renate*, på franska _____ betyder _____. Det som föds och växer upp ute omkring oss kallar vi _____. *Mortaliteten* och _____ är döds- och födelseantalen under en viss period, på engelska _____ eller _____. 'Inföding' heter på engelska _____. Ett helt folk som växer upp tillsammans i en enhet bildar en hel _____. Vad betyder *prenatal*? _____. **Natare** betyder _____ och ett engelskt ord för sportsimning är _____.
20. **Locus** betyder _____ som vi har i lånordet _____-al. 'Tala' heter **loqui** med participet **locutus** och 'buktalare' på engelska heter *ventri-* _____, 'samtalsspråk' *col-* _____ language och 'värtalighet' *e-* _____. Med Hamlets *soliloquy* menas hans berömda _____ (ett grekiskt ord för "ensamtal"). En samtals-partner är en *inter-* _____-ör.
21. **Caput**, n. pluralis **capita** betyder _____. (Se kroppsdelar!) **Capere 3.** betyder 'ta' och ett engelskt lånord för 'fånge' är _____-ive, för 'hänryckning' _____-ure och för "tillfångatagare" _____. Hur mycket man kan ta in när det gäller kunskaper bestäms av hur stor _____ man har. Detta verb förekommer i många sammansättningar som reception = _____, perception = _____, konception = _____ och acceptera = _____.
22. 'Ljus' på latin heter **lumen. luminis** n. Ett annat ord för 'ljus' med samma rot är _____. Den 13 december firar vi ljusfesten _____ och ett annat ord för djävulen, den fallna ängeln, är _____ som betyder ljusbäraren. Det engelska ordet *translucent* betyder _____ och kommer av verbet **lucere** = _____. **Luxus** betyder däremot _____, som ju är ett lånord av detta ord i svenskan, som kommit in via franskan.
23. **Manus** f.= _____ har vi i lånorden *manuell* och *manual*. *Emancipera* är att ta sig ut ur någons händer och substantivet är _____. (Se kroppsdelar!) **Manere 2.** betyder _____ och något som förblir för evigt är *per-* _____. På engelska återfinns ordet i *re-* _____ och *mansion* = _____ och på franska i ordet för 'hus' som

heter_____. **Manare 1.** betyder 'rinna, flyta, flöda'. Med det engelska verbet *emanate* (from a source) menas att_____.

24. **Par** betyder lik (som i ett par) och finns i uttrycken */al/ pari* (italienskt affärsspråk) = _____ och *paritet*, _____ och i de sammansatta verben **comparare** 'para samman' och dess motsats _____ dvs. 'sära på paret'. **Parare 1.** som betyder 'bereda, skaffa, rusta /för/' har vi i olika sammansättningar *preparera*=_____, *reparera*=_____ och *a* _____ = utrustning. **comparare** 'skaffa samman' har på italienska blivit *comprare* och på spanska *comprar*, där det betyder_____. I senare tider har betydelsen av ordet utvecklats till att betyda 'stoppa, parera, skydda mot'. Truppuppställning av till exempel vakter kallas vakt-_____. Ett lån från franskan är _____ = 'skyddar mot regn' och det som skyddar mot solen kallas på liknande sätt för_____. Det engelska ordet *parachute* är något som_____.
- Parere 2.** (långt e) 'visa sig, lyda' har vi som lånord i genomskinliga material som är *trans-* _____ och i verbet **apparere** 'visa, uppenbara sig' som på engelska blivit _____ och dess motsats _____ = försvinna. **Parere 3.** (kort e) 'föda' har vi i det engelska ordet för föräldrar _____ och i **partus** m., födsel. Med uttrycket **post partum** menas_____. Det sistnämnda får inte blandas ihop med **pars, partis** f. = _____ som vi har i lånorden *part, partiell*, och *parti* och i de engelska orden *compartment, department* och *departure* som betyder_____, _____ och_____:

25. **Placere 2.** betyder _____ och har på engelska blivit _____ och återfinns även i *complacent* = _____ och _____ = nöje, på franska _____ (spanska _____, italienska _____). **Placare 1.** finns i de engelska orden *placid* = _____ och *implacable* = _____.

26. **Sperare** betyder _____ och en person som förlorat allt hopp blir lätt *de* _____. **spirare** = _____. Den andningsapparat som finns på sjukhus kallas _____. De som sammansvär sig i samma anda _____ och en sammansvärjning är en _____. Den som får andekraft in i sig känner sig nog _____ och kanske också _____ = 'kvick, fyndig'. Om man (med andan i sig) eftertraktar ett ämbete *a* _____ man på det. En smärtstillande tablett har fått ett likalydande namn nämligen _____, då man får tänka sig att man andas lättare utan smärta. Det latinska lånordet för 'utdunsta, svettas', när vätska eller ånga går igenom, är _____. Att andas ut för sista gången, dvs. att uppge andan eller dö heter på latin: _____. På engelska har det blivit _____, ett ord som ofta används när giltighetstiden upphör t.ex. för ett pass. 'Ande' heter på latin _____ och i vardagliga situationer är "andedrycken" helt enkelt_____.

27. **Secare** med participet **sectus** betyder _____ och en "avskärare" som senare blivit "tårtbit" av en cirkel, en avgränsad avdelning av ett samhälle eller institution är en _____. En religiös grupp med en speciell inriktning är en _____. Ytterligare ett ord för avdelning är _____ och en avskuren bit av en cirkel är ett _____. En stor sax som man klipper av grenar och småbuskar med är en _____. En linje som skär en vinkel mitt itu i två delar kallas *b* _____. **sequi** med participet **secutus** betyder _____ och om man får ta följderna av något kan man också säga att man får ta *k* _____ av detta. Det engelska ordet för 'följaktligen' är *c* _____ och åklagaren som förföljer folk är *the p* _____. 'Förfölja' och 'förföljelse' heter *p* _____ respektive *p* _____. 'Fullfölja' eller 'verkställa' *e* _____ och verkställande av dödsdom *e* _____.
28. **Morari** betyder _____ och ett **moratorium** är ett _____ med att betala igen en skuld. **Mos**, *moris m.* betyder _____ och ett annat ord för sedeslära är _____. **Mori** med participet **mortuus** betyder _____ och motsatsen till *nativitet* är _____ = _____. När man betalar igen med en avbetalning på en skuld och således "dödar" skulden kallas det att *a* _____. Ett av de engelska orden för 'inteckningslån', när man "dödar" en del av sin egendom är *m* _____. Vad betyder de engelska orden *mortuary* och *mortify*? _____.
29. **Cadere** betyder _____ med participet och substantivet **casus** = _____. Sammansatt med prefix heter verbet **-cidere**. Något som plötsligt infaller kallas en _____ och vid vissa tillfällen kan denna oförutsedda händelse bli till en olycka, på engelska _____. Österlandet kallas för *Oriente* som betyder den Uppgående (solens land) och på samma sätt kallas Västerlandet, den Fallande (solens land), för *O* _____. Verbet **caedere** :s grundbetydelse är _____ men kom även att betyda 'skära', 'hugga', 'döda'. Sammansatt med prefix heter verbet **-cidere**. Participet heter **caesus** = _____, i sammansättningar **-cisus**. 'Omskärelse' heter på engelska _____ med verbet _____ och sax, dvs. två "skärare", _____. Att fatta sig med korta, kärnfulla, "sammanhuggna" uttryck är att uttrycka sig klart och *k* _____ och säger man exakt det rätta och "hugger av" alla andra onödiga ord och blir det alldeles *p* _____ rätt. Suffixet **-cide** har blivit mycket produktivt i betydelsen 'nedhugga', 'döda': Vad heter t.ex. de engelska uttrycken för att döda sig själv, en annan människa, sin far eller bror, ett helt folk eller släkte? _____
_____. Vad betyder *biocider* och eng. *herbicide*? _____.

Verbet **cedere**, som betyder _____ med participet **cessus** är mycket vanligt i de romanska språken och i engelskan men även i t.ex. svenskan. Försök med hjälp av latinet översätta följande inlånade engelska verb: *proceed*, *succeed*, *recede*, *precede* och *concede*.
Vad heter substantiven till dessa verb? Vad betyder *access* och *ancestor* (av **antecessor**)?

30. Ett annat mycket vanligt latinskt verb i många lånord är **iacere**, som betyder _____ med participet **iactus**. Sammansatt med prefix heter verbformerna **-iicere** respektive **-iectus**. Bilda lånord genom att sätta ihop dessa former med latinska prefix och försök sedan ge en ordagrann översättning av de uppkomna lånorden, några av de vanligaste med prefixen **ad-** **in-** **pro-** **e-** **re-** **ob-** och **sub-**.
